

بحرین

یادی از آن استان آشنای گم شده

بدون زند فرد

«تاریخ روابط خارجی ایران»
دبیر: محمد جمالی

سرنشانه	زندفرد، فریدون، ۱۳۰۴-	عنوان دیگر:	یادی از آن استان آشنای گم‌شده
عنوان و نام پدیدآور:	بحرین؛ یادی از آن استان آشنای گم‌شده/ فریدون زندفرد.		
مشخصات نشر:	تهران: انتشارات پل فیروزه، ۱۳۹۸.	موضوع:	(بحرین) -- تاریخ
مشخصات ظاهری:	۲۳۴ ص: مصور، جدول، نمودار؛ ۲۱×۱۴ س.م.	موضوع:	Bahrain-- History
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۵۲۸۵-۲-۵	موضوع:	بحرین
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا		موضوع:	Bahr
یادداشت:	چاپ قبلی کتاب حاضر با عنوان «یادی از آن استان آشنای گم‌شده (بحرین)» توسط نشر آبی در سال ۱۳۹۰ منتشر شده است.	رده‌بندی کتاب:	۹۷۸-۶۲۲-۹۵۲۸۵-۲-۵
		رده‌بندی دهی:	۶۵/۹۶
		شماره کتابشناسی ملی:	۱۰۰

بحرین

یادی از آن استان آشنای گم‌شده

فریدون زندفرد

موسسه آبی پارسی؛ انتشارات پل فیروزه

چاپ یکم:	۱۳۹۹
شمارگان:	۱۰ نسخه
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۵۲۸۵-۲-۵
نسخه‌برداری:	فائزه حجاری‌زاده
صفحه‌آرایی:	سپیده کیانی
چاپ و صحافی:	پردیس دانش
طرح جلد:	آتلیه آبی پارسی
نماینده:	کاظم طالبی‌نسب

تصویر روی جلد: بحرین در دهه هفتاد میلادی

نشانی: تهران - خیابان پاسداران - بوستان دوم - پلاک ۲۷ - طبقه اول/ کدپستی: ۱۶۶۴۶۵۱۱۱/ تلفن: ۰۲۱-۲۲۷۹۶۱۴۸/ وبسایت: pb.institute.ir

بازنشر این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، نیاز به دریافت اجازه رسمی و مکتوب از ناشر دارد.

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۲	سپاسگزاری
۱۳	کلیاتی دربارهٔ بحرین
۲۱	مروری بر گذشته‌های دور بحرین
	رب‌ها خلیج فارس را شلوغ می‌کنند؛
۳۱	افول قدرت ایران در منطقه ۱۸۱۷-۱۷۲۲
	جست‌وجو انگلیس برای دستیابی به پایگاه
	در خلیج فارس / آغاز شکل‌گیری مناقشه
۴۳	بر سر بحرین ۱۹۱۱-۱۸۲۰
	انگلیس شرق یمن و خلیج فارس را ترک می‌کند
۱۲۹	۱۹۶۸-۱۹۶۹
	توسل به سازمان ملل
۱۴۹	(به‌کارگیری مساعی جمیله) ۱۹۶۰-۱۹۶۱
۱۷۷	فرایند توسل به سازمان ملل متحد ۱۹۶۷-۱۹۷۰
۱۸۳	مروری بر آنچه گذشت
۱۹۷	ضمانم
۲۰۴	منابع
۲۲۶	نمایه

پیش‌خفتار

روایت آشنایان با قضیه بحرین عمری چهل و چند ساله دارد. در ۱۳۴۷ اداره جدید سیاسی در وزارت امور خارجه تحت عنوان «اداره نهم سیاسی» تأسیس می‌شود تا کلیه امور مربوط به منطقه خلیج فارس در آن تمرکز یافته و سامان گیرد. ایجاد چنین واحدی در ساختار وزارت امور خارجه، با توجه به اهمیت روزافزون منطقه خلیج فارس استیسی ضروری می‌بود. مسئله بحرین در حیطه وظایف این اداره قرار می‌گرفت. در اواخر سال ۱۳۴۷، به عنوان سرپرست این اداره منصوب می‌شوم. از همین زمان است که آشنایی ام با مسئله بحرین آغاز و تداوم می‌یابد و تا آخر این ماجرا همچنان همراه و همسفر باقی می‌مانم. در این فاصله ضرب‌الاجل خروج انگلیس از منطقه پایان سال ۱۹۷۱ تعیین و اعلام شد. آغاز فصل جدیدی که پس از خروج انگلیس از منطقه انتظار می‌رفت، زمانی می‌توانست با مشارکت مؤثر ایران شکل گیرد که اختلافات کهنه استیسی در منطقه به نحوی فیصله می‌یافت و راه برای همکاری‌های جدید منطقه‌ای هموار و آماده می‌شد. از قضا حل مشکل بحرین اولویت نخست می‌بود.

دعوی مالکیت بر بحرین ارثیه‌ای از گذشتگان و حق تاریخی صاحب نامی بود که با احساسات ملی در طول زمان عجین و هم‌بستر شده بود. طومار کار به صورتی که بسته شد شاید از دیدی با آن همه بستگی‌های عمیق عاطفی و مردمی سازگاری و همگونی نداشت.

فرصت‌ها در ۱۹۷۰، واقعاً چگونه بود؟ آیا راه بهتری ممکن بود پیش گرفته می‌شد که از سر غفلت چنین نشد و یا آنچه صورت پذیرفت طریقی صواب و گامی حساب‌شده و عاقبت به‌خیر می‌بود؟ این پرسش‌ها و سؤالات دیگری از این نوع قابل طرح و هر پرسشی مستحق توجه و جواب است. من یکی از بازماندگان همان گروه کوچکی هستم که در وزارت امور خارجه با این مهم سروکار داشت، ولی باید اذعان کرد از این تردید و تشکیک‌ها خاطری آسوده نداشته‌ام. چه‌بسا همین عامل تردید بود که به‌صورت انگیزه‌ای درآمد که در این ایام واپسین درباره بحرین به اختصار تحقیق و تأملی کنم؛ جست‌وجو و کنکاشی آزاد که شاید در همین سال پاسخی به دغدغه‌ها باشد.

در تمام این رشته از اسناد وزارت خارجه انگلیس، اسناد وزارت خارجه آمریکا و اسناد سازمان ملل استفاده کرده‌ام. از آثار پاره‌ای نویسندگان ایرانی و خارجی نیز در نظر این اوراق بهره گرفته‌ام. در جمع این آثار، کتاب فریدون آدمیت تحت عنوان *رسم حقوقی و دیپلماتیک اختلاف بریتانیا - ایران بر سر جزایر بحرین* به صورت منبع شایع در ارتباط با قضیه بحرین در مسیر تحولات قرن نوزدهم مورد مراجعه گسترده‌ام بوده است. در تحقیقات موجود به نظر نمی‌آید قصه بحرین تا انتها به طور کامل نقل شده باشد. در کتاب آدمیت نیز کاروان تحقیق و تفحص فراتر از سال ۱۹۲۶، حرکتی ندارد.

این نوشته داستان بحرین را از روزگاران قدیم و قریباً چند دهه اخیر دنبال می‌کند و بر اسناد و گزارشات رسمی - روایتی استوار دارد، در عین حال به رعایت آداب تحقیق علمی ملزم و مقید است. این اوراق ممکن است در بعضی نطفه‌چندان مطول کتب هم‌اسم و هم‌محتوا در نهایت جایی پیدا کند.

حدود چهل سال است که از ماجرای بحرین می‌گذرد، ولی در باب فرجام کار سخن و مطالب چندانی نمی‌شنویم و سراغ نداریم. شایع است که خصوصاً در محفل دانشجویان داخل و خارج از کشور اخیراً رغبت و تمایلی نسبت به تحقیق و کاوش درباره قضیه بحرین ابراز می‌شود که ممکن است منجر به ظهور تألیفات معتبر دانشگاهی در این باره شود. این دوره بی‌مهری و غریبگی باید پایان پذیرد. با برخورداری از تنوع در آثار و آگاهی از دیدگاه‌های گوناگون است که

می‌توان منصفانه درباره قضیه بحرین به داوری نشست. «یادی از آن استان آشنای گمشده»، نوشته‌ای است بی‌پیرایه که با همان هدف تنظیم شده و در تأمین همان هدف منتشر می‌شود.

فریدون زندفرد

پاییز سال ۱۳۸۹

www.ketab.ir